

Курочка Артем Анатолійович,
завідувач сектору балістичного обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Сумського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України;
Борисова Вероніка Вадимівна,
судовий експерт сектору балістичного
обліку відділу криміналістичних видів
досліджень Сумського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану створюються умови для накопичення зброї, часто поза прямим державним контролем. Закінчення воєн, як правило, призводить до нелегального відтоку цієї зброї до рук злочинних угруповань як у країнах – сторонах конфлікту, так і за їхніми межами.

Так, жорстоке і неспровоковане вторгнення росії в лютому 2022 року об'єднало українців як ніколи раніше. Глибоко вкорінені розбіжності між сходом і заходом, православними та католиками, російськомовними та україномовними, значною мірою зникли на тлі об'єднання зусиль з метою збереження незалежності, державного суверенітету та територіальної цілісності країни.

Окрім цього, відійшли на другий план проблеми, пов'язані з корупцією та організованою злочинністю, які до конфлікту становили серйозні та нерозв'язні виклики для проведення повноцінних реформ – країна отримала оцінку «високий рівень злочинності – низький ступінь захищеності» згідно з Глобальним індексом організованої злочинності GI-TOC за 2021 рік [1, с. 107].

Тим не менш, є ознаки того, що «кримінальний ландшафт змінюється, а історія показує, що злочинці, як правило, стають сильнішими під час кризових ситуацій».

«Станом на літо 2022 року, поліція зафіксувала зростання на 37 % кількості злочинів, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї в Україні...», – повідомив в інтерв'ю «Українським новинам» очільник Національної поліції України Ігор Клименко.

«Лише з початком 2023 року, поліцейські вилучили з незаконного обігу 4072 одиниці вогнепальної зброї, а саме: більше 1000 автоматів, 800 пістолетів, 900 переробок, майже 700 гранатометів, близько 14 тисяч гранат, понад мільйон набойів та майже 3 тонни вибухівки», – зазначив заступник голови Національної поліції України Андрій Небитов.

Правоохоронці стверджують, що простежується тенденція до збільшення кількості виявлення та вилучення з незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів. За статистикою порівняно з іншими

видами вогнепальної зброї, з незаконного обігу найбільше вилучають нарізну вогнепальну. А виявляють її частіше під час проведення превентивних заходів, зокрема, перевірок на блокпостах та інших фільтраційних заходах. Значну кількість вилучають під час опрацювання оперативної інформації.

Як розповідають працівники карного розшуку вилучені зброєю та боєприпаси направляють для проведення експертизи, піддають утилізації або передають до підрозділів Збройних Сил України.

На судових експертів у системі МВС України, які проводять дослідження зброї, істотно збільшилося навантаження з початку воєнного вторгнення.

Так, криміналістичне дослідження зброї, боєприпасів та слідів їх застосування є одним з важливих наукових напрямів досліджень і складає окремий розділ криміналістичної техніки, який прийнято називати «судова балістика».

Судова балістика – це галузь криміналістичної техніки, яка вивчає ознаки вогнепальної зброї, боєприпасів та їх застосування, закономірності виникнення слідів, розробляє засоби та методи збирання й дослідження таких слідів для встановлення певних обставин розслідуваних кримінальних правопорушень, а також рекомендації щодо запобігання злочинам, пов'язаним із застосуванням вогнепальної зброї.

Зосередимо увагу на напрямках і завданнях, які ставляться та об'єктах, що надаються судовому експерту, стороною, яка його залучила, з метою проведення досліджень, які потребують спеціальних знань, навичок та вмінь під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану.

Найбільш актуальними напрямками досліджень та їх завданнями є:

3.1. Балістичне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї:

– встановлення належності об'єктів до зброї та їх придатності до стрільби, стану зброї, боєприпасів і властивостей їх дії;

3.2. Балістичне дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу:

– ототожнення зброї за слідами на вистріляних снарядах (кулях) і стріляних гільзах, встановлення фактів, пов'язаних із застосуванням зброї;

3.3. Дослідження холодної зброї:

– установа належності до холодної зброї виробів колючої, ріжучої, рублячої, ударно-роздробляючої дії, способу їх виготовлення, визначення типу, виду, зразка (для виробів промислового виробництва) холодної зброї або конструктивно подібного до неї виробу тощо;

3.4. Дослідження зброї з некінетичним принципом ураження:

– установа належності об'єктів до зброї, спеціальних засобів активної оборони, засобів нелетального ураження або інших конструктивних подібних до них виробів; визначення їх типу, виду,

моделі або зразка; способу виготовлення та придатності для використання за призначенням тощо;

3.5. Дослідження гранатометів:

– встановлення належності об'єктів до бойової вогнепальної зброї, визначення її типу, виду, моделі або зразка (для виробів промислового виробництва); властивостей, стану, способу виготовлення, виявлення дефектів або неправильної взаємодії частин, механізмів (вузлів), визначення наявних пошкоджень та можливих причин їх виникнення, встановлення механізму дії або взаємодії елементів (вузлів), що призводять до пострілу;

3.5. Дослідження артилерійської та ракетної зброї:

– встановлення належності об'єктів до бойової вогнепальної, ракетної або реактивної зброї, визначення її типу, виду, моделі або зразка (для виробів промислового виробництва); властивостей та стану об'єктів дослідження; встановлення способу виготовлення об'єктів дослідження, виявлення дефектів або неправильної взаємодії частин, механізмів (вузлів); встановлення механізму дії або взаємодії елементів (вузлів), що призводять до здійснення пуску або пострілу, а також доставляння уражаючих частин (елементів) до цілі.

Об'єктами дослідження в даних напрямках є: вогнепальна зброя та боєприпаси, гранатомети, ракетно-реактивна, ствольна артилерійська зброя, а також сліди зброї, сліди пострілу та ситуаційні обставини пострілу.

Найбільш поширеною за результатами проведеного дослідження, на сьогоднішній день являється експертна спеціальність 3.1 Балістичне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї та 3.2 Балістичне дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу [2].

Слід наголосити, що під час проведення досліджень, судовий експерт-баліст має дотримуватись певного алгоритму, який полягає у відповідній послідовності його дій, а саме дотримання стадій проведення експертного дослідження, які передбачаються певними нормативно-правовими актами, якими керуються судові експерти в своїй діяльності:

– на початковій стадії попереднього дослідження судовим експертом з'ясовується мета дослідження, здійснюється оцінка наданих матеріалів з погляду достатності для вирішення поставлених запитань, формування загальної уяви про досліджувані об'єкти, явища, події, їх ознаки, побудови гіпотез та планування експертного дослідження;

– на стадії роздільного дослідження проводиться всебічне і повне вивчення властивостей та ознак досліджуваних об'єктів, явищ, процесів;

– на стадії експертного експерименту встановлюється механізм слідоутворення, взаємодія певних частин механізмів - об'єктів дослідження, виявляється причинний зв'язок між певними явищами та процесами, отримуються зразки для порівняльного дослідження;

– на стадії порівняльного дослідження встановлюються ознаки подібності (тотожності) та (або) розбіжності (відмінності) досліджуваних об'єктів, явищ та процесів;

– на стадії оцінки результатів проведеного дослідження та формулювання висновків судовим експертом здійснюються комплексна оцінка результатів проведеного експертного дослідження, наукове обґрунтування походження встановлених ознак, формулювання висновків;

– на стадії оформлення результатів проведеного експертного дослідження складається висновок експерта або експертного дослідження відповідно до встановленої форми, виготовляється ілюстративний або додатковий матеріал, який додається до складеного висновку (додатки до висновку) [3].

Важливим аспектом є те, що під час реалізації судовим експертом алгоритму проведення дослідження залежно від виду завдань, які вирішуються, стадії експертного експерименту і порівняльного дослідження можуть бути відсутні.

Підсумовуючи вищезазначену інформацію, можна зробити висновок, що на теперішній час в Україні практично неможливо увіяти організацію розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, без використання криміналістичних знань в галузі судової балістики. Вчинення злочинних дій із застосуванням вогнепальної зброї зумовлює безперервний розвиток та вдосконалення досліджень, які проводяться судовими експертами-балістами.

Список використаних джерел

1. Global Organized Crime Index 2021, GI-TOC, 2021. 107 с. URL: https://www.paced-paloptl.com/uploads/publicacoes_ficheiros/gitoc-global-organized-crime-index-2021.pdf.

2. Ключев О. (2022). «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики»: виклики війни. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2022.01>.

3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 (зі змінами та допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.